

Lærerveiledning
Kartlegging av leseferdighet
Trinn 4 -5 på somali

Tilmaamaha macallinka
U kuurgelista
akhriska afka soomaliga
Fasalka 4 - 5aad

Kartlegging av leseferdighet på somali

Lærerveiledning for 4. og 5. trinn

*Utdanningsdirektoratet
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
2007*

*U kuurgelista
akhriska afka soomaliga*

Tilmaamaha macallinka ee fasallada 4 - 5aad

2007

© Copyright Utdanningsdirektoratet 2007

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring har utarbeidet prøven på somali for fjerde og femte trinn på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet som del av Tiltak 13 i Strategiplanen Likeverdig utdanning i praksis!

I likhet med prøvene på andre og tredje trinn på albansk, arabisk, bosnisk, kurdisk sorani, kurdisk badini/kurmanci, persisk, polsk, russisk, somali, spansk, tamil, thai, tyrkisk, urdu og vietnamesisk, er disse prøvene laget etter samme modell som prøvene Kartlegging av leseferdighet, som Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) tidligere har utarbeidet for Utdanningsdirektoratet.

Kartleggings av lese- og skriveferdighet på fjerde eller femte trinn på somali	5
Bakgrunn for prøven	5
Når skal prøven tas, og hvilke elever bør ta dem?	6
Når læreren skal ta prøven	6
Goorma ayaa imtaxaanka la qaadayaaa, waase kuwee ardayda loogu talagalay in ay galaan imtaxaanada?	7
Waxyaalaha macallinka iyo ardayduba ay u baahan yihiin	7
Prøven for 4. eller 5. klasse	12
Imtaxaanka fasallada 4aad ama 5aad	13
1. Ord til bilde	14
1. Isla-doonashada ereyga iyo sawirka	15
2. Bilde til ord	16
2. Isla doonashada sawirka iyo ereyga	17
3. Å lese en fortelling og svare på spørsmål til innholdet	18
3. Sheeko akhrin iyo ka jawaabid su'aallo laga soo saaray waxaad akhrisay	19
4. Å skrive fortsettelsen på en fortelling	20
4. Dhamaystir qoridda sheekada sii socota	21
5. Å markere på en tegning hva som står i teksten	22
Vurdering av arbeidet med heftet	22
5. Sawir-gacmeed ku muujin wax meel ku qoran	23
Qiimeynta ka-shaqaynta xidhmada imtixaanka	23
Retting og vurdering (Sixid iyo eegid (qiimayn))	24
Momentene for vurdering av elevteksten i delprøve 4, Qoridda sii-socoshada sheeko (Fortsettelsesfortellingen):	27
Fasiter (Jawaabo sax ah)	28
Individuelt registreringsskjema for 4.-5. trinn (Foom diiwaangelin)	37
Momentene for vurdering av elevteksten i delprøve 4: Qoridda sii-socoshada sheeko (Fortsettelsesfortellingen)	37
Registreringsskjema for en elevgruppe, 4.-5. trinn (Foom diiwaangelin)	38
Litteratureferanser (Suugaaan/maraajic)	39

Kartleggings av lese- og skriveferdighet på fjerde eller femte trinn på somali

Bakgrunn for prøven

Det er tidligere laget kartleggingsprøver for andre og tredje klassetrinn på albansk, arabisk, kurdisk sorani, kurdisk bandini/kurmanci, persisk, polsk, russisk, somali, spansk, tamil, thai, tyrkisk, urdu, vietnamesisk. I lærerveiledningen for disse prøvene står det mye om bakgrunnen for kartleggingsprøvene, hvordan de er laget og hvordan en kan tolke elevresultatene. De har avsnitt om andrespråkutvikling og dysleksi, og en ordliste med ord som kan være ukjente for dem som ikke har arbeidet med kartlegging før. Lærerveiledningen for andre og tredje trinn er både på somali og norsk. Den tospråklige læreren som vil bruke fjerde- eller.

Prøvene er utviklet som et prosjekt finansiert av Utdanningsdirektoratet. Hovedgrunnen til utviklingen av slike prøver er å sikre retten til tilpasset opplæring for språklige minoritets elever som trenger det. De kan brukes i en vurdering av leseferdigheter på morsmål for elever som har fått leseopplæring på morsmålet. Videre dekker de flere av kompetansemålene for skriftlige ferdigheter i læreplanen i morsmål for språklige minoriteter. Prøvene er ikke minst utviklet for å bidra til å finne tospråklige elever som er kommet kort i sin leseutvikling og risikerer å utvikle lese- og skrivevansker. Leseutviklingen på morsmålet kan gi viktig informasjon i forhold til å avgjøre om en elev har spesielle lese- og skriveproblemer, slik som for eksempel dysleksi. Er en elev kommet så langt i sin norskutvikling at det er tilrådelig å kartlegge denne elevens lese- og skriveferdigheter også på norsk, kan en sammenligning av resultatene gi skolen et sikrere grunnlag for å vurdere elevens samlede lese- og skriveutvikling.

De norske kartleggingsprøvene: *Kartlegging av leseferdighet 3. og 5. klasse (1997)* har dannet mønster for kartleggingsprøven på 4. – 5. trinn. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) har hatt ansvaret for utviklingen av de norske prøvene. Cand paed spec Liv Bøyesen, har hatt ansvaret for utviklingen av prøvene på forskjellige morsmål. Hun har tidligere hatt faglig tilknytning til Lesesenteret i arbeidet med prøvene, men er nå seniorrådgiver ved Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO). Kartleggingsprøvene er blitt videreutviklet som tiltak nummer 13 i den reviderte Strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis*. Det foreligger nå prøver for kartlegging av leseferdighet på 14 språk på de to tidligste trinnene og fire for de neste. Utdanningsdirektoratet har hatt hovedansvaret for gjennomføringen av Strategiplanen og har vært oppdragsgiver.

Både Osman Badhoon, Zahra Ahmed Musa og Ali Osman har hver for seg oversatt deler av prøven, instruksjonene eller lærerveiledningen. Ali Warsame har lest korrektur på deler av manuskriptet. De har kompetanse som tospråklige lærere. I tillegg er Ali Osman autorisert tolk og har skrevet en norsk-somali ordbok. Tospråklige lærere som har vært med på kartlegging under utprøvingen, ikke minst Ismael Adur, har gitt verdifulle tilbakemeldinger.

Det har vært arbeidet mye for å få til en versjon som er korrekt og tilpasset somalitalende elever i Norge. Ordboka til Zorc og Osman (1993) er lagt til grunn for rettskrivningen og ordformene. Den har mange alternative ordformer, en grei oversikt over substantiv med forskjellige flertallsformer og alternative lydrealiseringer av ord. Dette er likevel ikke tilstrekkelig til å sikre gjengjenning for alle somalitalende i Norge. Martin Orwin, ved the School of Oriental and African Studies i London har uttrykt det slik:

“There is often disagreement among Somalis as to what is 'correct' or 'incorrect'. There is variation in the language as in all languages and because there is no recognized 'Standard' all these variations are part of the de facto Standard Somali. In other words what is called Standard Somali is actually a

spectrum of closely related variants of the language. There are various ways of forming plurals in the language and different people will use different plural formations for the same noun. This doesn't apply to all nouns, but there are quite a few which have this variation.”

Tospråklig lærer må lese denne lærerveiledningen før hun eller han lar elevene ta prøven, og før han eller hun retter elevenes resultater. Lærerne må vite hvordan delprøvene skal tas, hva de skal si til elevene og hvordan resultatene skal bedømmes.

Når skal prøven tas, og hvilke elever bør ta dem?

Skolen og læreren må vurdere om de tror elevene er kommet langt nok i lesing og skriving på morsmålet til å gjennomføre prøven. Fordi leseopplæringen på morsmålet varierer så mye i forskjellige deler av landet, og variasjonen i elevenes ferdigheter er så stor, er dette en prøve som skal kunne brukes enten på fjerde eller femte trinn. Det anbefales at prøvene enten tas på slutten av fjerde trinn for elever som nylig er kommet til landet, og i løpet av femte eller begynnelsen av sjette trinn for de øvrige. Å ta prøven tidlig på fjerde trinn er ikke å anbefale. Da er det bedre å ta prøven for tredje trinn, som alt er tilgjengelig på somali. Er eleven kommet relativt kort i lesing fordi eleven har hatt lite skolegang eller lærerne eller foreldrene har mistanke om spesifikke vansker, er det også tilrådelig å starte med elevheftet for andre¹- eller tredje trinn på somali.

Det er en forutsetning at elevene har fått leseopplæring på morsmålet. I Norge er somali et minoritetsspråk. Minoritetsspråk er sårbare i forhold til videreutvikling. Antallet timer eleven har fått til lese- og skriveopplæring på minoritetsspråket, gir større utslag enn for majoritetsspråket. Hvis en elev bare har fått en halv eller en time i uka til lese- og skriveopplæring på morsmål, er det å vente at lese- og skriveutviklingen på morsmålet vil gå langsomt. Da kan lave skårer hos eleven sannsynligvis forklares med opplæringstilbudet og ikke spesielle vansker, slik som dysleksi.

Når læreren skal ta prøven

Ting læreren og elevene trenger

Læreren trenger: **en stoppeklokke med sekundviser**

Elevene trenger: **hvert sitt prøvehefte, en vanlig - og en rød eller blå fargeblyant**. Elevene vil også ha bruk for et ekstra ark, gjerne fargeark, som gjør at de ikke kan lese på oppgavene mens læreren forklarer hva de skal gjøre. Når de skal arbeide selv, tar de vekk arket. Elevene kan tegne på arket dersom de blir tidlig ferdige. Elevene skal helst bruke fargeblyant til alle delprøvene, bortsett fra fortsettelsesfortellingen. Der kan de bruke blyant. Strekene fra fargeblyantene synes godt, gjør det lettere å rette, og elevene kaster ikke bort tid på å bruke viskelær. Vil de forandre noe, setter de bare en strek over det de vil ha vekk, og setter et nytt kryss, skriver på nytt, eller setter en ny pil der det er aktuelt.

¹ . I stedet for å skrive første og siste bokstav i et ord, kan læreren be elever på høyere trinn om å skrive hele ordet. Det vil gi et fyldigere bilde av elevenes utvikling av språkløder og deres forståelse av forholdet mellom språkløder og bokstaver.

Goorma ayaa imtaxaanka la qaadayaaa, waase kuwee ardayda loogu talagalay in ay galaan imtaxaanada?

Dugsiga iyo macallinku waa in ay isla qiimeeyaan in ardaydu akhriska iyo qoridda afka hooyo ka gaareen heer ay imtaxaanka ku geli karaan. Maaddaama baridda akhrinta afka hooyo ay aad ugu kala duwan tahay meelo kala duwan oo dalka ah, aqoonta ardayduna ay aad u kala duwan tahay, ayuu imtaxaankani yahay mid laga qaadi karo fasallada afraad ama kuwa shanaad. Waxaa lagu talinayaa in ardayda dhawaan dalka timid imtaxaannada laga qaado dhammaadka fasalka afraad, ardayda kalena laga qaado fasalka shanaad dhexdiisa ama bilowga fasalka lixaad. Lagu tallinamaayo in imtaxaanka la qaado bilowga fasalka afraad. Taa waxaa ka fiican in ardayda laga qaado imtaxaanka fasalka saddexaad ee af-soomaaliga ah ee hore u jiray. Haddii uusan ardaygu meel fog akhriska ka gaarin, taas oo sababteedu tahay in aan ardaygu wax badan dugsiga (iskool) soo dhigan ama ay macallimiinta iyo waalidkuba ka shakisan yihiin in ay jiraan dhibaatooyin khaas ah, waxaa lagu talinayaa in laga billaabo buugga af-soomaaliga ah ee fasalka labaad- ama kan fasalka saddexaad.

Waxaa shardi ah in ardayda la soo baray akhrinta afka hooyo. Norway Af soomaaligu waa Af ay ku hadlaan dad laga tiro badan yahay. Afafka dadka laga tira-badan yahay waxay khatar ugu jiraan in aanay horumar samayn. Tirada saacadaha ardayga la baray akhrinta iyo qoridda afka dadka laga tirada badan yahay, waxay saameyn ka weyn ku reebtaa midda Afka dadka tirada badan. Haddii ardayga hal saac la baro qorista iyo akhrinta Afka hooyo ama la baro nus saac keliya toddobaadkii, waxaa dhacaysa in horumarka akhrinta iyo qoridda Afka hooyo aanay si deg deg ah u dhicin. In ardaygu keeno dhibco hoose waxaa keenay baa la oran karaa tirada saacadaha waxbarashada ardayga loo qoondeeyey, taas ayayna uga dhowdahay in ay sababtu tahay dhibaato khaas ah, sida adkaanta akhriska iyo qorista/xaraf-gad (dysleksi).

Waxyaalaha macallinka iyo ardayduba ay u baahan yihiin

Macallinku waxa uu u baahanyahay: **saacad la joojin karo isla markaasna leh ilbiriqsi tiris.**

Ardayduna waxa ay u baahan yihiin: **warqadaha imtaxaanka**, oo uu macallinku ku qoray magaca ardayga iyo **qallin qori midab casaan/guduud ama buluug ah leh**. Ardaydu waxa kale oo ay u baahan yihiin warqad dheeraad ah welliba warqad midab leh si aysan ardaydu u akhrin su'aalaha inta macallinku u sharaxayo waxa laga doonayo in ay sameeyaan. Marka ay ardaydu ka shaqaynayaan laylisyada warqadaas way iska qaadi/goyn karaan warqadda. Haddii ay hore shaqada u dhameeyaan warqadda wax bay ku sawiran karaan. Waxaa haboon in Ardaydu isticmaalaan qallin qori midab leh waayo waxa fududaanaysa sixidda iyo iyada oo larabo in aanay tirtirin. Waqti badan ayey qaadanaysaa. Haddii ay doonayaan in ay wax beddelaan, xarriijin ayay marinayaan waxa ay doonayaan inay tiraan, kadibna isku tillaab ayay saarayaan, mar kale ayay qorayaan ama fallaar ayay ku dhigayaan meesha ku habboon. Waxaa laga yaabaa in ardayda qaarkeed dhibsadaan in ay sheekada inteeda hartay ku sii qoraan qallin qori midab leh, markaa dhib malaha in loo oggolaado in ay isticmaalaan qallin qori caadi ah. Laakiin qaybaha kale ee imtaxaanka waxaa fiican in ay isticmaalaan qallin qori midab leh.

Hva får elevene vite før de starter?

Elevene får først vite hva som skal skje, hvordan de skal arbeide og hvordan de kan rette feil. Så kommer instruksjonen til hver delprøve. Instruksjonen skal først og fremst foregå på somali. Det kan være nødvendig med noen forsiktige omformuleringer til elevenes talespråk der en tror de kan ha problemer med standardspråklige formuleringer. Instruksjonene til øveoppgavene skal bli sagt to ganger. Dersom noen elever trenger enda flere gjentakelser etter dette, bør læreren merke seg hvilke elever det er som trenger gjentakelse.

Det løse arket brukes til å skille øveoppgavene fra de andre oppgavene. Det er viktig å vise elevene at noen av delprøvene går over flere sider. De må ikke stoppe opp etter første side. Men de skal vente når de er ferdige med en delprøve, og eventuelt tegne på arket.

Etter den siste delprøven er det satt inn et spørreskjema til elevene. Det står både på somali og norsk. Når elevene er ferdige med den siste delprøven, skal de svare på disse spørsmålene om lesevaner, på det språket som passer dem best.

Aller sist står tre ansikter der elevene kan krysse av for hvordan de synes det var å arbeide med denne prøven.

Hva læreren sier (på somali):

Når elevene har fått utdelt ark, fargeblyanter og prøvehefter, forteller læreren hva som skal skje. Læreren bruker morsmålet:

Du har nå fått et hefte, et ark og en fargeblyant. Men du skal vente med å bla til jeg sier fra. Snart skal vi se på bildene og gjøre noen oppgaver, men først skal jeg fortelle deg hva du skal gjøre. Jeg kommer hele tiden til å fortelle hva du skal gjøre. En del av det vi skal gjøre, ligner på ting du har gjort før, enten på somali eller på norsk. Du skal først lese ord og finne riktig bilde og så sette kryss. Senere skal du lese en fortelling og svare på spørsmål etter hvert. Da setter du også kryss. Så skal du skrive på en fortelling og til slutt tegne sirkler og piler. Du vet hva sirkler og piler er? (Læreren tegner en sirkel og en pil på tavla). Jeg skal si det mer nøyaktig når vi kommer til hver nye delprøve.

Du skal vite at hvis du skriver feil, skal du ikke bruke viskelær. Det tar altfor lang tid. Du skal bare sette en strek over krysset, streken eller de ordene du ikke vil ha, og sette nytt kryss, ny strek eller skrive på nytt hvis du vil forandre noe.

Du skal få hjelp til de første oppgavene hver gang, men etter det, må du jobbe helt selv. Du skal ikke begynne på oppgavene før jeg sier fra. Da sier jeg: Begynn! Jeg sier også stopp når tiden er ute. Det er mange oppgaver. Hvis det er noe du ikke finner eller ikke klarer, går du videre til neste oppgave. Men prøv først. Hvis du blir ferdig med de oppgavene vi holder på med, og det står stopp, må du vente til jeg sier at vi skal gå videre. Du kan tegne så lenge. Slik skal vi arbeide til vi er ferdige med heftet. Når alle skal jobbe selv, er det viktig å ikke snakke høyt eller forstyrre andre.

Maxaa ardayda loo sheegayaa ka hor inta aysan billaabin?

Ardeyda marka hore waxaa loo sheegayaa waxa la samayn doono, sida ay u shaqeyn doonaan iyo sida khaladka ay u saxayaan haddii ay khaladmaan. Kaddibna waxaa loo sheegayaa qaabka looga shaqaynayo (tilmaame) qayb kasta oo imtixaanka ka mid ah. Tilmaamaha badankoodu waxay ku baxayaan af-soomaali. Waxaa dhici karta in ay lagama maarmaan noqoto in haddii loo malaynayo in ardaygu dhib kala kulmo fahamka afka rasmiga ah, in ardayga si tartiib ah wax loogu sharraxo afka uu isticmaalo markuu hadlayo. Tilmaanta laylisyada imtixaanka waxaa lagu celinayaa laba jeer. Haddii ardayda qaar u baahdaan in marar kale loogu soo celceliyo, waa in macallinku calaamadsado ardayda u baahan ku celcelinta dheeraadka ah.

Warqadda kelida ah waxa loo isticmaalayaa sidii laylisyada/su'aalaha kutababarashada/tusaalaha ah looga sooci lahaa kuwa kale. Sawirada ku jira qaybta *yee dhiska xarfaha* waa sawirro kontorool ah. Waxa loo isticmaalayaa sidii loo habsan lahaa in uu bogii saxda ahaa joogo/marayo marka macalinku wax yeedhinayo. Sawiradu wax shuqul ah kuma laha xarfaha yee dhiska. Tan aad ugu fiirso. Xarfaha iyo sawirada is leh waxay ku yaallaan layliska ku xiga *yee dhiska xarfaha*. Waa muhiim in ardayda la tuso in qaar kamid ah laylisyadu ay ku yaallaan bogag dhowr ah. Waa in aanay ku joogsan bogga koowaad. Laakiin waa in ay sugaan marka ay dhameeyaan qayb-su'aaleedba, oo ay haddii waqti dheeraad ahi u soo baxo ay warqada wax ku sawiraan.

Imtixaanka qaybta ugu danbaysa waxaa ku xiga liis (foom) ardayda su'aallo lagu weydiinayo, waxay ku qoran yihiin af-Soomaali iyo afka Norsk. Marka ay ardaydu dhammeeyaan qaybta imtixaanka ugu dambaysa, waxay ka jawaabayaan su'aallo ku saabsan dhibaatooyinka akhrinta, waxayna uga jawaabayaan Afka ugu habboon.

Waxayaalaha macalinku uu u sheegayo (af-soomaali):

Marka ardayda loo qaybiyo warqada, qalin-qoriga midabka leh iyo xidhmada laylisyada/su'aalaha ayuu macalinku u sheegayaa waxyaalaha la samayn doono. Macalinku wuxuu isticmaalayaa luqada afka hooyo:

Waxaa hadda lagu siiyay xidhmadii laylisyada, warqad iyo qalin-qori midab leh. Laakiin waad sugaysaa in aad laylisyada eeg-eegto ilaa inta aan kaaga idmayo. Inyar kadib waxaynu arki doonaa sawirada waxaanaynu ka shaqayn doonaa in laylisyo ah, laakiin marka hore waxaan kuu sheegi doonaa waxa aad samayn doonto. Markasta anaa kuu sheegaya waxaad yeelayso/samaynayso.

Qaar ka mid ah waxyaalaha aan qabanayno waxay u eg yihiin waxyaalo aad horey ugu qabatay af-Soomaali ama afka Norsk. Marka hore erey ayaad akhrinaysaa, kaddib waxaad helaysaa sawir sax ah kaas oo aad isku tillaab saarayso. Haddana sheeko ayaad akhrinaysaa dabadeedna su'aallo ayaad ka jawaabeysaa. Markaasna isku tillaab ayaad saaraysaa. Markaas ayaad haddana sheeko qoreysaa, ugu danbayntana sawireysaa goobo iyo fallaar. Goobo iyo fallaar waxa loo la jeedo waad garanaysaa sow ma aha? (Macallinka ayaa goobo iyo fallaar sabuuradda ku sawiraya). Anaa sida ugusii habboon u sheegaya marka aynu soo gaadhno laylis kasta. Waxaad ogaataa in aanad isticmaalin istiikad/goomo haddii aad khalad samayso. Waayo wakhti aad u badan ayay qaadanaysaa. Xarriiq ayaad kor marinayaa isku tillaabta, xarriijinta ama ereyada aanad doonayn, dabadeedna waxaad qoraysaa isku tillaab cusub, xarriijin cusub ama mar kale ayaad qoreysaa haddii aad wax beddeleyso.

Markasta waa lagaa caawinayaa laylisyada ugu horreeya laakiin intaa kadib waa in aad kaligaa uun shaqaysaa. Ma bilaabaysid kashaqaynta laylisyada illaa intaan kaaga idmayo. Markaana waxaan odhan doonaa: Bilow/bilaaba! Waxaan kaloo odhan doonaa: Jooji/joojiya! Marka wakhtigu dhamaado. Waa laylisyo badan. Haddii ay kugu soo baxaan waxyaalo aad heli waydo ama garanwaydo waxaad u sii gudbaysaa layliska kale/su'aalaha kale. Laakiin isku day marka hore inaad garato. Haddii aad dhamayso laylisyada aynu markaa ku jirno oo ay ku taallo JOOJI/JOOJIYA waa in aad sugtaa ilaa intaan idiinka sheegayo in lasii wado. Waqtigaa kuusoo hadhay waxbaad iska sii sawiri kartaa. Sidaas ayaan u shaqaynaynaa ilaa aan ka dhammayno buugga yar (heftet). Marka qof walba shaqaynayo, waxaa muhiim ah in aan kor loo hadlin ama aan dadka kale la dhibin (qash-qashaadin).

Prøven for 4. eller 5. klasse

Å gjennomføre ett hefte, tar omtrent halvannen klokke. Da er det lagt inn en ti minutters pause omtrent halvveis i kartleggingen og det skal være tid til å forklare og diskutere litt med elevene. Det lønner seg å ta en liten pause for å unngå at elevene blir slitne.

Delprøvene er:

1. Å finne riktig bilde til et skrevet ord - elevene får **3 minutter**.
2. Å finne riktig ord til et bilde - elevene får **3 minutter**.
3. Å lese en fortelling og svare på spørsmål til innholdet - elevene får **10 minutter**.
4. Å skrive fortsettelsen på en fortelling – elevene får **10 minutter** etter at starten på fortellingen er lest høyt.
5. Å markere på en tegning hva som står i teksten – elevene får **10 minutter**.

Etter den siste delprøven er det, som nevnt foran, satt inn et spørreskjema til elevene. Det står både på somali og norsk. Når elevene er ferdige med den siste delprøven, skal de svare på disse spørsmålene om lesevaner, på det språket som passer dem best.

Aller sist står tre ansikter der elevene kan krysse av for hvordan de synes det var å arbeide med denne prøven.

Imtaxaanka fasallada 4aad ama 5aad

Halkii buug waxaa lagu dhammeeyaa qiyaastii saacad iyo bar. Waxaana wakhtigaas ku jira toban daqiiqo oo nasasho (biririf) ah oo la qaadanayo bartamaha baaritaanka, waxaana loo baahan yahay in la helo wakhti ardayda wax loogu sharraxo oo lala doodo. Waxaa fiican in nasasho yar la qaato si aanay ardaydu u daallin.

Qayb- imtaxaanku waa:

1. Isla raadso sawirka saxda ah iyo ereyga qoran– ardayda waxaa la siinayaa **3 daqiiqo**.
2. Isla raadso ereyga saxda ah iyo sawirka - ardayda waxaa la siinayaa **3 daqiiqo**.
3. In la akhriyo sheeko lagana jawaabo su'aallo sheekada laga soo dhex saaray - ardayda waxaa la siinayaa **10 daqiiqo**.
4. In la qoro dhamaystirka sheeko – ardayda waxaa la siinayaa **10 daqiiqo** kadib marka billowga sheekada kor loo akhriyo.
5. In sawir-gacmeed lagu muujiyo qoraalka meesha ku yaal – ardayda waxaa la siinayaa **10 daqiiqo**.

Kaddib qaybta imtaxaanka ugu danbeysa, waxaa sida kor ku qoranba, ardayda loo diyaariyay liis (foom) su'aallo ah oo ku qoran Af-soomaali iyo Af Norsk. Marka ardaydu dhammeeyaan qaybta imtaxaanka ugu danbeysa, waxay ka jawaabayaan su'aalo ku saabsan dhibaatooyinka wax akhrinta – waxayna uga jawaabayaan Afka ay doonaan.

Waxaa ugu danbeeya saddex weji, halkaas oo ardaydu isku tillaab saarayaan siday u arkeen ka shaqaynta imtaxaankan.

Ordlesing

1. Ord til bilde

Dette er ordlesingsoppgaver der elevene for hver linje skal finne fram til det bildet (den tegningen) som viser det ordet de har lest. Elevene får hjelp på de to første øveoppgavene. Men med resten av oppgavene skal elevene arbeide selvstendig.

Elevene får 3 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første en firkant/rute hvor du kan lese et ord. Ved siden av ser du en rad med bilder (tegninger). Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett et stort kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

B: Se på det neste ordet, altså dette (læreren holder opp heftet og demonstrerer). Ved siden av ser du en rekke bilder. Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 3 minutter på denne og de fire neste sidene (*her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er fem sider med oppgaver*). Men vent til jeg sier fra. Se først på ordet som står skrevet, se deretter på tegningene i rekken ved siden av. Sett så kryss på den tegningen som viser det ordet du leste. Ta vekk arket og begynn!

Erey akhrin

1. Isla-doonashada ereyga iyo sawirka

Kuwani waa laylisyo erey-akhri ah halkaas soo ay ardeydu sadar/layn kasta ka soo saarayaan sawirka tilmaamaya ereyga ay akhriyeen. Ardeyda waa laga caawinyaa labada su'aalood/laylis ee ugu horreeya. Laakiin waxa danbe iyaga ayaa kaligood ka shaqaynaya.

Ardeydu 3 daqiiqo ayey u heystaan shaqadan.

Macallinku waxa uu oranayaa: Soo saar warqadda kelida ah (warqadda ku-sii-sugista) oo dulsaar warqadda imtixaanka si aad u aragto labada laylis ee ugu horreeya oo kaliya.

A: Xagga sare ee boggan waxa aad marka hore ku arkeysaa afar gees aad eray ka dhex akhriyi karto. Dhinaciisa waxad ku arkaysaa saf sawirro ah. Sawir ka mid ah sawirada ayaa tilmaamaya/tusaya ereyga aad akhriday. Istillaab weyn ku samee sawirkaas.

(Su'aasha tusaalaha ah waa in macallinku hubiyaa in ay istillaab ku sameeyeen halkii saxda ahayd aanu u faahfaahiyaa sababta ay sawirada kale u noqon weydey.)

B:Fiiri/eeg ereyge xiga, weliba (waa in macallinku kor u qaadaa warqadda imtixaanka oo tusaa). Dhinaciisa waxa aad ku araktaa saf sawirro ah. Mid ka mid ah sawirrada ayaa waxa uu tusayaa ereyga aad akhriday. Istillaab ku samee sawirkan.

(Su'aasha tusaalaha ah waa in macallinku hubiyaa in ay ardeydu istillaab ku sameeyeen halkii saxda ahayd aanu u faahfaahiyaa sababta ay sawirada kale u noqon weydey.)

Hadda sida aan soo samaynay si la mid ah adiga oo sameynaya ka shaqee inta su'aalood ee aad ka gaarsiin karto 2 daqiiqo boggan iyo labada bog ee xiga (*Markaa waa in macallinku warqadda imtixaanka kor u qaadaa oo tusaa in ay yihiin seddex bog oo su'aaluhu/laylisyadu ku qorran yihiin*). Laakiin suga inta aan idiinka sheegayo. Marka hore fiiri/eeg ereyga qoran, kadibna fiiri/eeg safka sawirrada ah ee dhinaciisa. Kadib iskutilaab ku samee sawirka tilmaamaya ereyga aad akhriday. Xaashida ka kor qaad oo bilooow!

2. Bilde til ord

Dette er også ordlesingsoppgaver. Men her skal elevene finne fram til det ordet som tegningen i første linje viser. Elevene får hjelp til de to øveoppgavene. Deretter skal de arbeide selvstendig (over fem sider).

Elevene får 3 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventemarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første et bilde. Så ser du en rad med ord. Ett av ordene er det som bildet. Sett et stort kryss på dette ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer kort hvorfor.)

B: Se på det neste bildet. Se på rekken ved siden av og finn det ordet som er det samme som på bildet. Sett kryss på det ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre ordene.)

Læreren fortsetter:

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 3 minutter på denne og de to neste sidene (*her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er fem sider med oppgaver*). Men vent til jeg sier fra. Se først på ordet som står skrevet, se deretter på tegningene i rekken ved siden av. Sett så kryss på den tegningen som viser det ordet du leste. Ta vekk arket og begynn!

2. Isla doonashada sawirka iyo ereyga

Kuwan laftoodu waa laylisy (qeyb) erey-akhriis ah. Laakiin halkan ardeydu waa in ay soo saaraan ereyga uu sawirka laaynka ugu horeeyaa tusayo. Ardeyda caawimo ayaa laga siinayaa labada su'aalood/laylis ee tusaalaha ah ee ugu horeeya. Kadib si madax bannaan ayey u shaqeynayaan (saddexda bogba).

Ardeydu 3 daqiiqadood ayey u haystaan qeybtan/shaqadan.

Macallinku waxa uu oranayaa: Soo saar warqada kelida ah (warqada kusiisugista) oo dulsaar warqadda imtixaanka si aad u aragto labada laylis ee ugu horreeya oo kaliya.

A: Xagga sare ee boggan waxa aad ugu horraynba ku aragtaa sawir, kabacdina saf ereyo ah. Mid ka mid ah erayada ayaa ah erayga uu sawirku muujinayo. Istillaab wayn ku samee ereygaas.

(Layliska/su'aalaha tijaabada ah waa in macallinku hubiyaaa in ardeyda oo dhami ay meel sax ah istillaabta ku sameeyeen, aanu si kooban ugu sharxaa sababta.)

B: Sawirka xiga fiiri/eeg. Fiiri/eeg safka ereyada ah ee dhiniciisa oo hel erayga uu sawirku muujinajo. Istillaab ku samee ereygaas.

(Layliska/su'aalaha tijaabada ah waa in macallinku hubiyaaa in ardeyda oo dhami ay meel sax ah istillaabta ku sameeyeen, aanu usharxaa sababta aanay u noqon karayn erayada kale.)

Macalinka ayaa sii wadanaya isagoo odhanaya:

Hadda waxa aad samaeynaysaa sidii aan samaeynay adiga oo samaynaya/ka shaqaynaya inta su'aalood ee aad kaga shaqayn karto 2 daqiiqo ee boggan iyo labada bogg ee xiga (*Markaa waa in macallinku xidhmada imtixaanka kor u qaadaa oo tusaa in ay yihiin seddex bog oo su'aaluhu/laylisyadu ku qorran yihiin*) Laakiin sug inta aan kaaga sheegayo. Marka hore fiiri/eeg sawirka la sawiray, kadibna fiiri/eeg ereyada sawirka dhiniciisa ah. Kadib istillaab ku samee ereyga uu sawirku muujinayo. Haddii eray aad kuugu adkaadu u gudub kuwa kale. Laakiin marka hore isku day adigoo waxba lakala hadhin. Iska qaad warqadda oo bilaw!

3. Å lese en fortelling og svare på spørsmål til innholdet

Dette er en delprøve som skal vise hvordan elevene forstår en lengre tekst. På side 13 kommer først en øveoppgave som skal vise hvordan delprøven er bygget opp. Elevene får hjelp til denne øveoppgaven. De skal lese teksten og så velge korrekt svar av tre mulige. Så får de vite at på de neste fire sidene kommer en fortelling der de skal svare på spørsmål etter hvert. Etter de tre første avsnittene følger tre spørsmål med tre alternativ hver, etter de to neste også tre spørsmål, og etter det siste avsnittet følger fire spørsmål. Elevene skal arbeide selvstendig med fortellingen (over fire sider).

Elevene får 10 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Bla opp på side 13. Her er det en øveoppgave. Lese nøye setningen som forteller noe. Så følger et spørsmål. Svar så godt du kan på det. Hva er det riktige svaret, tror du? (Her kan læreren forklare hvorfor 'barna' er det riktige svaret om elevene velger et av de andre svarsalternativene.)

Læreren fortsetter:

Nå skal du gjøre på samme måte med så mange spørsmål som du kan klare på 10 minutter på de neste fire sidene (*her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er fire sider med fortelling og spørsmål*). Men vent til jeg sier fra. Les først hva som står før du svarer på spørsmålene. Sett så kryss på det svaret som passer med det du har lest. Hvis du synes ett av spørsmålene er veldig vanskelig, gå videre til neste spørsmål. Har dere noen spørsmål til hva dere skal gjøre? (*Læreren svarer på slike spørsmål.*) Vær så god - begynn!

3. Sheeko akhrin iyo ka jawaabid su'aallo laga soo saaray waxaad akhrisay

Kani waa qayb-imbaxaan tusaya sida uu ardayga u fahmayo qoraal dheer. Bogga 13 waxaa ku jira laylis tusaya qaabka qayb-imbaxaanku u dhisan tahay. Ardayda waa laga caawinayaa layliskaan. Qoraalka ayay akhrinayaan dabadeedna saddex jawaabood ayay tan saxda ah ka dooranayaan. Kaddibna waxaa loo sheegayaa in afarta bog ee xiga ay ku jirto sheeko su'aallo laga weydiin doono. Saddexda sadar ee hore waxaa ku xiga saddex su'aal oo mid kasta saddex jawaab la dooran karo, labada xigtana saddex su'aal, sadarada ugu danbeeyana waxaa ku xiga afar su'aal. Ardaydu gooni-gooni ayay uga shaqaynayaan sheekada (afar bog iyo kabadan).

Ardaydu 10 daqiiqo ayay u haystaan shaqadaan.

Macallinku wuxuu oranayaa: Soo saar bogga 13aad. Kani waa laylis tababarasho ah. Si fiican u akhri jumlada wax sheegeysa. Kaddib su'aal ayaa ku xigta. Sida ugu fiican ee aad kartid uga jawaab. Maxaad u malayneysaa in ay tahay jawaabta saxda ah? (Macallinka ayaa u sheegaya sababta jawaabta 'caruurto' sax u tahay haddii ay ardaydu doortaan mid ka mid ah jawaabaha kale.)

Macallinka ayaa sii wadaya:

Sidii oo kale ayaad hadda samaynaysaa adiga oo 10 daqiiqo su'aalaha ugu badan ee suuragalka ah ee aad uga jawaabi kartid kaga shaqaynaya afarta bog ee soo socda (*halkan macallinka ayaa warqadaha imbaxaanka kor u qaadaya oo tusayaa in uu yahay afar bog oo sheeko iyo su'aallo ah*). Laakiin sug inta aan kaaga sheegayo. Marka hore akhri waxa meesha ku qoran inta aadan su'aalaha ka jawaabin. Isku tillaab saar jawaabta ku habboon wixii aad akhrisay. Haddii ay su'aalaha middood aad kuugu adkaato, u gudub su'aasha xigta. Wax su'aal ah ma ka qabtaan waxa aad qabanaysaan? (*Macallinka ayaa ka jawaabaya su'aalaha noocan ah*.) Soo dhowoow - billow!

4. Å skrive fortsettelsen på en fortelling

Dette er en delprøve som skal vise hvordan elevene uttrykker seg og skriver innenfor en gitt ramme. De skal dikte videre på en fortelling som ikke er ferdig. Læreren skal lese starten på fortellingen høyt. På side 13 kommer først en øveoppgave som skal vise hvordan delprøven er bygget opp. Elevene får hjelp til denne øveoppgaven. De skal lese teksten og så velge korrekt svar av tre mulige. Så får de vite at på de neste fire sidene kommer en fortelling der de skal svare på spørsmål etter hvert. Etter de tre første avsnittene følger tre spørsmål med tre alternativ hver, etter de to neste også tre spørsmål, og etter det siste avsnittet følger fire spørsmål. Elevene skal arbeide selvstendig med fortellingen (over fire sider).

Læreren sier: Nå skal du få høre en fortelling som du skal prøve å skrive ferdig. Du får ca 10 minutter. Det er ikke sikkert du blir helt ferdig, men skriv så godt og så langt du kan. Det er ikke farlig om du ikke skriver alt korrekt. Skriv slik du tror det skal være. Kjenner forresten alle ordet 'fløye'? Det er et lite instrument som du kan blåse i slik at det kommer lyd. Læreren leser så fortellingen høyt. Han gjentar så: Gjør så godt du kan. Begynn nå!

4. Dhamaystir qoridda sheekada sii socota

Kani waa qayb-imtaxaam tusaya sida ardaydu fikradooda u dhiibanayaan oo wax uga qorayaan mowduuc la isla qeexay. Ardaydu waxay sii wadayaan sheeko aan dhammaan. Macallinka ayaa billowga sheekada kor u akhrinaya. Bogga 13aad waxaa ku qoran laylis tusaya qaabka uu qayb- imtaxaanku u dhisan yahay. Ardayda waa laga caawinayaa layliska. Qoraalka ayay akhrinayaan dabadeedna saddex jawaabood ayey tan saxda ah ka dooranayaan. Kaddibna waxaa loo sheegayaa in afarta bog ee xiga ay ku jirto sheeko laga weydiin doono su'aallo. Saddexda sadar ee hore waxaa ku xiga saddex su'aalood oo tiiba leh saddex jawaab oo la dooran karo, labada xigtana saddex su'aalood, sadarada ugu danbeeyana waxaa ku xiga afar su'aalood. Ardaydu gooni-gooni ayay uga shaqaynayaan sheekada (afar bog iyo ka badan).

Macallinka ayaa oranaya: Waxaad hadda dhegeysanaysaa sheeko lagaa doonayo in aad isku daydo in aad qorto oo dhammaystirto. 10 daqiiqo ayaad haysataa. Lama hubo inaad wada dhammayn doonto, laakiin sida ugu fiican u qor inta ugu badan uguna dheer ee aad karto. Dhib ma laha haddii aadan wax walba sax u qorin. U qor sida adiga saxda kula ah. Teeda kale, ma garanaysaan ereyga 'firinbi/firimbi? Waa qalab yar oo la afuufo oo cod sameeya. Macallinka ayaa sheekada kor u akhrinaya. Markaas ayuu ku celinayaa: Uga shaqee sida ugu fiican ee aad awoodo. Billow!

5. Å markere på en tegning hva som står i teksten

Dette er en delprøve som skal vise hvordan elevene greier å orientere seg i en bildeoversikt ut fra informasjon som er gitt i teksten. På side 21 kommer først en øveoppgave som skal vise hvordan delprøven er bygget opp. Elevene får hjelp til denne øveoppgaven. De skal lese teksten og så velge korrekt svar av tre mulige. Det er viktig at de forstår hva de skal gjøre, så en må gå gjennom nøkkelordene sirkel og pil. En pil er ikke det samme som en strek. Den skal vise retningen fra ett sted til et annet. Læreren bør demonstrere dette. I tillegg bør han gjøre elevene oppmerksomme på forskjellen mellom skolen og blokka. For elever som har gått en stund på skole i Norge, kan noen av ordene i denne delprøven være lært på norsk og ikke på morsmålet. Tre av disse nøkkelordene kan elevene få forklaring på. Det er ordene barnehagen, kjøpesenteret og gangfeltet eller fotgjengerfeltet.

Læreren sier: Bla opp på side 21. Her er det en øveoppgave. Her er det lov å hjelpe hverandre. Lese nøye gjennom det som står. Vet du hva en sirkel er? (Her kan læreren forklare og tegne på tavla). Vet du hva en pil er? Hva er forskjellen på en strek og en pil? (*Læreren forklarer*). Når elevene har forsøkt seg på øveoppgaven, kan han spørre: Hva er forskjellen på blokka og skolen, tror du? Ja, skolen har klokke. Hvor er bussholdeplassen, tror du? (*Læreren lar elevene finne bussholdeplassen i boka si.*) Før du blar om, vil jeg spørre deg om du vet hva ordet 'ordet på somali betyr? Det betyr barnehage. Hva med ordet 'ordet på somali? – Det er kjøpesenter/ butikk. Men ordet 'ordet på somali, har du hørt det før? Det er der det er striper i veien. På norsk heter det fotgjengerfelt. Har du hørt det? Det er det beste stedet å gå over hvis du skal krysse veien. Gjør så godt du kan. Hopp over om du synes ett spørsmål er så vanskelig at du ikke kommer videre. Du får ti minutter.

Vær så god – begynn!

Vurdering av arbeidet med heftet

På slutten av hvert hefte skal elevene gi uttrykk for hvordan de syntes det var å arbeide med oppgavene.

Læreren sier: På den siste siden ser du tre ansikter. Sett et kryss på det ansiktet som best viser hvordan du syntes det var å arbeide med oppgavene i dette heftet. Syntes du det var "bra", eller syntes du det var "sånn passe" eller syntes du det var "dumt". Sett kryss på det ansiktet som passer til det du syntes om å arbeide med alle disse oppgavene. Hvis du vil, kan du skrive litt om hvorfor du syntes arbeidet var "bra", eller "sånn passe" eller "dumt".

5. Sawir-gacmeed ku muujin wax meel ku qoran

Kani waa qayb-imtaxaan tusaya sida ay rdaydu u fahmaan sawirro iyagoo adeegsanaya warbixin qoraal ahaan lagu siiyay. Bogga 21aad waxaa ku jira laylis tusaya qaabka qayb-imtixaanka loo dhisay. Ardayda waa laga caawinayaa layliskaan. Qoraalka ayay akhrinayaan, kaddibna saddex jawaabood ayey tan ugu saxsan ka dooranayaan. Waa muhiim in ay ardaydu fahmaan waxa ay qabanayaan, sidaas darteed waa in ay ardaygu dhex maraan/u kuur galaan ereyada muhiimka ah ee goobo iyo fallaar. Fallaar la mid ma ahan xariiq. Fallaar waxay muujisaa jihada meel ilaa meel kale. Waa in macallinku arrintan tusaa ardayda. Waxaa kale oo looga baahan yahay in uu ardayda xusuusiyo farqiga u dhexeeya dugsiga/iskuulka iyo baloogyada (guryaha la degan yahay). Waxaa laga yaabaa in qaar ka mid ah ardayda in muddo ah Norway dugsiiyada ka dhiganaysay in ay ereyada ku jira qayb- imtixaanka ku barten Afka Norsk oo ay san ku aqoon Afka hooyo. Ardayda waxaa loo sharxi karaa saddex ka mid ah ereyadaan furaha ah. Ereyadaas waa goobta xannaanada carruurta, suuq iyo meesha dadku jidka laamiga ah ka gooyo.

Macallinka ayaa oranaya: Soo saar bogga 21aad. Kani waa qayb-imtaxaan. Halkaan waa la oggol yahay in la is caawiyo. Si fiican u akhri waxa meesha ku qoran. Ma garanaysaa waxa goobo laga wado? (*Halkan macallinku ardayda wuu u sharxi karaa asaga oo wax ku sawiraya sabbuuradda.*) Ma garanaysaa fallaar? Waa maxay farqiga u dhexeeya xariiq iyo fallaar? (*Macallinka ayaa sharraxaya*). Marka ay ardaydu isku dayaan in ay ka shaqeeyaan layslika, ayuu macallinku weydiin karaa: Maxay ku kala duwan yihiin guryaha baloogyada ah (la degan yahay) iyo dugsiga/iskuulka, maxaad u malaynaysaa? Haa, dugsigu saacad buu leeyahay. Xaggee ayaad u malaynaysaa inay tahay meesha basku istaago? (*Macallinku ardayda ayuu u oggolaanayaa in ay buuggooda ka helaan meesha basku istaago.*) Ka hor inta aadan rogin, waxaan ku weydiinayaa in aad taqaan macnaha ereyga "eraygii oo Af Soomali ah"? Waa xannaanada carruurta. Waa maxay macnaha ereyga "eraygii oo Af Soomali ah"? Waa suuq/dukaan. Laakiin ereyga 'meesha dadku jidka laamiga ah ka gooyo, hadda ka hor ma maqashay?. Waa meesha waddadu diillimaha ka leedahay. Af Norsk waxaa lagu dhahaa *fotgjengerfelt*. Ma maqashay? Waa meesha ugu fiican ee la maro haddii aad waddada goyneysid. Uga shaqee sida ugu fiican ee aad awoodo. Haddii su'aal kugu adkaato oo aad horey u socon weydo, ka bood su'aashaas. Toban daqiiqo ayaad haysataa. Soo dhowoow – billow!

Qiimeynta ka-shaqaynta xidhmada imtixaanka

Dhamaadka waraaqaha imtixaanka ardeydu waxa ay fikradooda ka bixinayaan sidii ay ula muuqatay ka-shaqayntii imtixaanku.

Macalinka ayaa odhanaya: Boggan waxa aad ku arkaysaa saddex waji. Hadda iskutilaab ku samee sawirka tusaya/muujinaya sidii aad u jeclayd in aad imtixaankan uga shaqeyso. Sawirada midii wuxuu ku tusayaa qof u arka in uu imtixaanku fiicnaa, ka dhexduna wuxuu ku tusayaa inuu dhexdhexaad ahaa, ka ugu dan beeyaana waxa uu ku tusayaa inuu xumaa. Layliskan majirto wax jawaab ah oo sax ama khalad ahi. Adiga ayuunbaa sifiican u garanaya waxa aad u aragto imtixaanka. Waxaanad markaa calaamadnaysaa waxa ay kula tahay. Isku tilaab ku samee wejiga sida ugu fiican u tilmaamaya sida aad adigu u aragtay imtixaanka. Intaa kadibna macalinka ayaad u sheegi kartaa waxa aad imtixaanka ka jeclaata ama aanad ka jeclaan (waxa imtixaanku ku fiicnaa ama aanu ku fiicnayn).

Retting og vurdering (Sixid iyo eegid (qiimayn))

Denne delen av lærerveiledningen blir ikke oversatt og det blir ikke redegjort for vanlig tospråklig utvikling eller såkalte spesifikke vansker som dysleksi. I lærerveiledningen for kartleggingsprøvene på somali for andre og tredje klasse blir både tospråklige utvikling og dysleksi diskutert på begge språk. Begrunnelser for å ha kartleggingsprøver og ideer til arbeid på lavere trinn blir også gitt i veiledningen og ideheftet for andre og tredje klasse. I denne delen av veiledningene får læreren råd om hvordan han eller hun kan bedømme elevenes resultater.

Læreren må for det første være klar over at dette for mange elever er en prøve tatt på et minoritetsspråk. Sannsynligheten for at eleven derfor ikke har fått så mye stimulering som elever som vokser opp med somali som majoritetsspråk, er stor. Elevene vil sannsynligvis ha hatt mindre kontakt med somali språk i litteratur og media, som dem som er vokst opp i et stabilt somalitalende miljø. De vil derfor ha mindre bredde i ordforrådet, noe som igjen vil kunne påvirke resultatet. Dessuten varierer tilbudet elevene har fått i morsmål. Elevene som har vært med i utprøvingen, kan ha fått fra en halv til et par timer i uka. En kan regne at jo flere timer elevene får, jo bedre blir lese-resultatet på morsmålet. Har elevene i tillegg fått ekstra stimulering gjennom å lese bøker, er det vanlig at dette også påvirker resultatet. Det er derfor tatt med et spørreskjema på slutten der elevene svarer på spørsmål om lesevaner. Læreren kan vurdere hvor mye elevene oppgir at de leser i forhold til hvordan de greier seg på leseprøven.

Bekymringsgrenser (Xuduudaha hoose)

Disse prøvene er ikke standardiserte og det er relativt få elever med i utprøvingen, til sammen 67. Derfor må resultatene tolkes med stor forsiktighet. Det er stor variasjon blant elevene. Noen på fjerde trinn har alt korrekt på de to delprøvene med sammenhengende tekst, mens det blant dem på femte trinn var dem som ikke greide å få rett svar på noen av disse. Noen av elevene har fått en halv eller ingen timer til morsmål det siste skoleåret, mens andre kan ha hatt mindre enn fire eller fem års leseopplæring på grunn av krig og manglende skoletilbud i hjemlandet. Det kan forklare at de mestrer ordavkodningen til en viss grad, men ikke er bedre i tekstlesing. Tekstlesing krever også trening. I dag retter en oppmerksomheten ikke bare begynneropplæringa, men også mot det som kalles "Den andre leseopplæringa" (Bjorvand og Tønnesen 2002).

Elevene som har deltatt i utprøvingen, har fått ett poeng for hvert riktig svar for hver delprøve, unntatt delprøve 4. En ser av tabellen under at prøvene stort sett er vanskeligere for elevene på fjerde trinn enn for dem på femte. Elevene på femte trinn har gjennomsnittlig mellom ett og tre flere svar rett enn dem på fjerde. Tekststykkene har vært vanskelige for mange. Det settes lave bekymringsgrenser for de siste delprøvene her. Læreren må vurdere elevens resultater i lys av elevens skolebakgrunn, inkludert opplæring i morsmålet.

Gjennomsnittlige skårer og standardavvik for somalitalende elever som har deltatt i utprøvingen

Gjennomsnittlige skårer og standardavvik	Isla-doonashada ereyga iyo sawirka (Ord til bilde)	Isla doonashada sawirka iyo ereyga (Bilde til ord)	Sighasho (Nære på)	Qoridda sii-socoshada sheeko (Deeqas skolevei)
4. trinn	19+-8	16+-7	4+-3	4+-3
5. trinn	22+-7	19+-7	3+-3	5+-4

I den minoritetsspråklige situasjonen som elevene befinner seg i, skal en være forsiktig med å snakke om bekymringsgrenser. Det er relativt få elever som er med i denne utprøvingen, til sammen

79 elever. For at læreren skal ha noen holdepunkter for hva som kan regnes som “relativt lave skårer”, er det satt inn *veiledende* bekymringsgrenser i de individuelle registreringsskjemaene bak i denne veiledningen. Fordi det kan være så mange årsaker til leseresultatene for språklige minoriteter, og utvalget er lite, må disse veiledende grensene brukes med stor forsiktighet. Elevens resultater *må* settes i sammenheng med elevens skole- og livssituasjon. Grensene er satt ved resultater som har en avstand fra gjennomsnittet på ett såkalt *standardavvik*. Standardavviket er et mål på spredning. Det sier noe om hvordan skårene fordeler seg rundt gjennomsnittsverdien. For fjerde trinn ligger da grensen for delprøven *Bilde til ord* på 16-7=9 poeng, mens den for femte trinn ligger på 19-7=12 poeng.

For elever som har gått i norsk skole fra første trinn, er det viktig å sammenligne leseresultatene på somali med resultatene i lesing på norsk. Prøver på norsk kan ikke uten videre brukes overfor språklige minoritetselever, men de kan bidra til et samlet bilde av elevens leseferdighet når elevene har et visst grunnlag i norsk.

Det er videre viktig å se om prøveresultatet stemmer med lærerens inntrykk av eleven lese- og skriveferdighet. Det kan være mange grunner til at elever skårer dårlig, så læreren må vurdere om resultatet gir et riktig bilde. Om en elev som har vært kort tid i Norge og som læreren har inntrykk av strever med lesing og skriving, skårer relativt lavt på flere av leseprøvene, bør læreren være på vakt. Ikke minst gjelder dette om eleven har lave skårer på begge ordlesingprøvene. Det samme kan læreren være om en elev som har hatt det meste av skolegangen i Norge, likevel skårer relativt lavt på leseprøvene både på norsk og somali.

Hva som menes med relativt lavt skårer for denne prøven er skissert under. Bekymringsgrensene som er foreslått, må brukes med stor forsiktighet. De må regnes som foreløpige.

Forslag til bekymringsgrenser

Delprøver/ klassetrinn	Ord til bilde, skåre under:	Bilde til ord, skåre under:	Hunde- fortellingen, skåre under:	Ayses skolevei, skåre under:
4 klasse	11	9	1	1
5. klasse	15	12	1	1

Delprøve 4. Å skrive en fortsettelsesfortelling ut fra en introduksjon som blir lest av læreren (Qoridda sii-socoshada sheeko)

Denne delprøven er det vanskelig å rette. Det blir drøftet separat her. Det blir ikke gitt noen fasit, men her nevnes noen momenter læreren kan ha i tankene når han eller hun leser gjennom hva elevene har skrevet. Læreren kan også gå inn på Utdanningsdirektoratets nettsider og lese om vurdering av skriveferdigheter til de nasjonale prøvene, og se hvordan analyse og vurdering av skriveferdigheter blir behandlet der. Momentene for vurdering av denne delprøven er delt i tre: mening, omfang og språklig form.

Mening (Ujeeddo)

Her er hovedspørsmålet om framstillingen er meningsfull. Skriver eleven ut fra den gitte konteksten (sammenheng eller den situasjonen personen eller personene befinner seg i)? Konteksten er *det overraskende møtet for gutten* og at han er *på vei ut i verden, alene, sulten og med sekk på ryggen*, samt *bakgrunnen for at han er kommet i denne situasjonen*. Bygger eleven videre på den starten som han eller hun får presentert? En kan videre spørre om elevens fortsettelsesfortelling har sammenheng? Har eleven skrevet slik at leseren kan følge med i det som skjer videre? Er det mulig

å holde rede på hvem som er hvem og hva som skjer med de forskjellige personene? Det neste spørsmålet er om teksten har en vanlig fortellingsstruktur? En tenker her på om fortellingen følger en slags oppskrift for fortellinger. Elevene får innledningen presentert, så den behøver de ikke finne på. Spørsmålet er om elevteksten videre har en handling, gjerne med et topp-punkt/klimaks, og en avslutning. Er det deler av en slik gjenkjennelig fortellingsstruktur i teksten? Et neste spørsmål er om en eller flere av nøkkelgjenstandene i teksten blir brukt i elevens tekst. Finner han eller hun på noe i forhold til fløyten, ringen og saksen? Og det siste spørsmålet er om eleven har brukt fantasien og skrevet noe underholdende. Virker fortellingen god og morsom?

Omfang (Caddad)

På dette trinnet vil ofte det at elevene skriver mye, gjøre at det er lettere å bedømme andre ting – som språklig variasjon og kompleks språkbruk. Elevene blir i denne delprøven oppfordret til å skrive i vei, så det er rimelig at læreren vurderer om de har skrevet mye eller lite. Viktigere er det kanskje om teksten viser tegn på språklig rikdom og variasjon. Hvordan er ordforrådet? Har eleven brukte forskjellige og kanskje avanserte ord? Er beskrivelsene detaljerte? Gjør eleven bruk av sammenligninger og språklige bilder, såkalte metaforer? Har eleven noen setningskonstruksjoner som er spennende og kompliserte?

Om elevene skriver lite eller ingen ting, må læreren være oppmerksom og spørre hvorfor.

Språklig form (Qaabka luuqadda)

Språklig form handler om rettskriving og grammatikk. Her har elevene fått vite at det er viktigere å skrive i vei og å skrive mye, enn å skrive korrekt. Det er da viktig å ikke straffe dem som har tatt sjanser, og som kanskje har prøvd seg på vanskelige ord og setningskonstruksjoner.

Her er spørsmålet om elevenes grammatiske ferdigheter er som forventet eller bedre på den ene siden, eller gjennomgående mer avvikende på den andre. I det sistnevnte tilfelle må læreren spørre seg om hvorfor. Har eleven vært lite i kontakt med morsmålet, eller kan dette være uttrykk for at eleven kan ha problemer med å uttrykke seg generelt? I det siste tilfellet bør eleven utredes videre og følges opp spesielt.

Til rettskrivingen, eller den ortografiske ferdigheten kan en spørre om elevens rettskriving er som forventet eller bedre, ut fra tidspress og alder, eller om har eleven påfallende mange feil? I det siste tilfelle kan dette være snakk om spesielle lese- og skrivevansker, eller såkalte dyslektiske problemer. Har læreren en slik mistanke, er det viktig å se elevens leseresultater i sammenheng og om mulig sammenligne med resultatene på norsk for elever som har vært i Norge en stund (lengre en et par års tid). Tospråklige lærere som ikke har vært lenge i det norske skolesystemet, kan være klar over at det blant mange norsklærere blir lagt vekt på hele skriveprosessen og elevenes skriveglede i skriveopplæringen. Da er læreren ofte forsiktig med å peke på eller rette opp feil for begynnerne. På fjerde og femte trinn er det fortsatt tidlig å forvente korrekt stavemåte i en slik sammenheng. En regner med at elever som leser mye, også lærer seg å skrive korrekt, uten at de blir korrigert til stadighet. Somali har imidlertid en såpass lyddrett skrivemåte at det likevel kan være grunn til oppmerksomhet om en elev har omfattende problemer med å skrive rett på somali på dette trinnet.

Momentene for vurdering av elevteksten i delprøve 4, Qoridda sii-socoshada sheeko (Fortsettelsesfortellingen)

Mening (Ujeeddo)	Mengde (Caddad)	Form (Qaab)
Bruk av konteksten som er gitt? (Isticmaalka qoraalka ayadoo la eegayo meesha uu ku jiro)	Mange og forskjellige ord? (Qoraalku ma leeyahay erayo badan oo kala duwan? (Qaninnimada qoraalka)	Bøyningsformer: avanserte eller som forventet? (Qaabka rogroganka/sarifka ereyga: heer sare mise sidii la filayay?)
Forståelig og sammenhengende tekst? (Isku xirnaanta qoraalka iyo in la fahmi karo.)	Bruk av sammenligninger og bilder (metaforer)? (Isticmaalka isbarbardhigyo iyo sawirro (sarbeeb))	Rettskriving, ortografi: avansert eller som forventet? (Hab-qoraalka: heer sare mise sidii la filayay)
Fortellerstruktur: forløp, klimaks og avslutning? (Qaabka sheeko sheegidda: Qaab-socodka, meesha ugu xiiso badan iyo gabagabada.)	Gir eleven noen detaljerte beskrivelser? (Ardaygu sharraxaad faahfaahsan ma baxshay?)	
Bruk av gitte nøkkelgjenstander (ring, saks, fløyte)? Isticmaalidda weerooyin fure ah oo laysa siiyay (faraanti (fargashi), maqas, firinbi/firimbi (turunbo))	Er noen av setningene relativt sammensatte/komplekse? (Jumladaha ma ku jiraan qaar isku-dhafan/adag?)	
Fantasi og kreativitet? (Dhalanteed iyo kartida halabuurista)		

Vurderingen skal kunne brukes i en samtale med eleven om hva som er bra og hva som kan videreutvikles. Den skal også sammen med leseresultatene kunne hjelpe læreren til å vurdere om eleven har behov for videre oppfølging og hjelp. Hvis svaret for en elevtekst er nei for de fleste av momentene over, og dette er i tråd med hvordan eleven ellers skriver, kan det være grunn til å spørre om eleven har spesielle lese- og skriveproblemer.

Fasiter (Jawaabo sax ah)

For en somalitalende lærer er det trolig ikke nødvendig med en fasit fordi svarene gir seg selv. Her blir det imidlertid satt opp et retteskjema for de tre første delprøvene og en norsk oversettelse for den siste delprøven. Dette skal være en hjelp for den majoritetsspråklige læreren som samarbeider med den somaliskspråklige om leseutviklingen for elevene. Rett ord er uthevet for de to første delprøvene, mens riktig rubrikk er krysset av for den tredje.

Delprøve 1. Isla-doonashada ereyga iyo sawirka (Ord til bilde)

Laylisyada kutababarashada/tijaabada ahi (Øveoppgaver):

A	kabo sko (flertall)	kab sko (entall)	bakayle kanin/hare	boolonboolo/ badag and
B	sanan neser	sac ku	saco kyr	sanduuq kasse/eske

Delprøve 1 (Qayb imtixaan/ imtixaan 1)

1	faras hest	af munn	far finger	fardo hester
2	suun belte	muus/moos bananer	suuman belter	suxul albue
3	indho øyne (subst fl.tall)	ilig tann	ilko tenner	illin tårer
4	kursi stol	kubbad ball	kuraas(i) stoler	qorrax sol
5	maroodiyo elefanter	maroodi elefant	markabyo skip (fl tall)	macallin lærer
6	sanan neser	sana nese	saco kuer	saxan tallerken
7	maqasyo sakser	mas slange	maqas saks	markab skip
8	buug bok	buundo bru	buugag bøker	burcad skurk/smør
9	lacag penger	gacan hånd	gacmo hender	garab skulder
10	alwaax/xaabo ved	dariishad/daaqaad vindu	albaabo dører	albaab dør
11	fallaar pil	fure nøkkel	tufaaxyo epler	furayaal nøkler
12	shineemo kino	shimbir fugl	shimbiro fugler	birjiir musefelle

13	faraantiyo ringer	faraanti/fargashi ring	feeryahanno bokser	fure nøkkel
14	caleemo blad (fl tall)	wargeys avis	waddo vei	caleen blad
15	laadhu terning	liin appelsin	libaax løve	dameero esler
16	fargeeto gaffel	fargetooyin gafler	fargashi/faraanti ring	fardo hester
17	boostaale postmann	albaabo dører	balanbaalis sommerfugl	balanbaalisyo sommerfugler
18	quraarad/dahlo/ qarsho flaske	khudaar grønnsaker	huuri robåt	kuraas stoler
19	garaash garasje	af/bushimo munn/lepper	alaaba- alaabey leker (subst.)	afargees firkant
20	telefishin fjernsyn	taleefanno telefoner	telefoon/taleefan telefon	maroodiyo elefanter
21	tarraq/kabriid fyrstikk	faraantiyo ringer (fl tall)	tufaaxyo epler	tarraqyo/ kabriido fyrstikker
22	istambo/ tigidh frimerke/billett	iskafaale/kabar (bok)hulle	taleefanno telefoner	iskafaalooyin (bok)hyller
23	daruuro skyer	dayaxyo måner	dariishad vindu	daruur sky
24	buufin ballong	buufinno ballonger	bushimo lepper (munn)	buskud kjeks
25	sabuuraddo tavler	saabuun såpe/sepe	sabuurad tavle	sanduuqa boostadda postkasse
26	qorrax(o) soler	koofiyad hatt	koofiyaddo hatter	kubbado baller
27	duuliye pilot/(flyger)	duug/duruf utslitt (sko på bildet)	durbaanno trommer	firinbi/firimbi fløyte
28	diksi flue	digaagado høner	dhaqid vask	diksiyo fluer
29	quraardo/ dhalooyin flasker	dhalo flaske	dallad paraply	diyaarad/ dayuurad fly
30	kuud tårn	kubbad ball	kuraasi stoler	kursi stol

31	caarocaaro edderkopp	diqsiyo fluer	albaabo dører	caaracaarooyin edderkopper
32	saddexgeesyo trekanter	shabeel eg. leopard tiger	xiddigo stjerner	saddexgees trekant
33	buughaye bokhülle el bibliotekar	buugag bøker	buundooyin broer	buundo bro
34	aabiteeyo drager (eng kite)	aabiteey drage (eng kite)	albaabo dører	arday skolebarn

Delprøve 2. Isla doonashada sawirka iyo ereyga (Bilde til ord)

Øveoppgaver (Laylisyada kutababarashada/tijaabada ahi):

A	il øye	indho øyne (fl. tall)	ilaalo vakt	libaax løve
B	waddooyin/jidad (ka) gater	walaal bror el søster	wadar menge(stort antall)	waddo/jid(-ka) vei

Delprøve 2 (Qayb imtixaan/ imtixaan 2)

1	calan flagg	calanno flagg (fl tall)	cag fot	cago føtter
2	ilko tenner	ilig tann	indho øyne	inan gutt/jente
3	roob regn	rootile baker	rooti brød	tiro nummer, mengde, sum
4	geedo trær	geddi snu, vende	geeddi karavane, migrasjon	geed tre
5	muus banan	miis bord	maqas saks	miisas bord
6	taajaj kroner	tarraq fyrstikk	tarraqyo fyrstikker	taaj krone
7	dheg øre	dhego ører	diiq hane	dhereg være mett, metthet
8	irbad/cirbad nål	irrid port	irbado/cirbado nåler	badhi/bari bakende
9	ubad barn	udub pol, staur, påle	baraf snø	ubax blomst

10	baradho/bataato potet	boosto post, postkontor	boorso veske	boqol hundre
11	shimbir fugl	shimbiro fugler	shineemo kino	birjiir musefelle
12	fardo hester	faraanti/fargashi ring	faraantiyo/ fargashiyo ringer	fariin beskjed
13	seefaf (seefo) sverd (fl tall)	seef sverd	seexi få i seng	seref matfat av tre
14	furayaal nøkler	fure nøkkel	furfuran åpen	fuursan oppblåst
15	saabuuno såper	sabuuraddo tavler	saamaan/saabaan møbler	sabuurad tavle
16	alwaax ved	abooto bestemor; oldemor	albaabo dører	albaab dør
17	afaf språk	afaaf utside/utkant	afargeeso ² firkanter	afargees firkant
18	qajaarro agurker	qalaad fremmed, rar, ukjent	qajaar agurk	kaatun fingerring
19	calaan dverg	calan flagg	calanno³ flaggx2	calafso være heldig
20	gacan hånd	gadh/gar skjegg	gacmo hender	galaas glass
21	xiddigo stjerner	xaddid grense	xiddig stjerne	xijaab slør, tilsløret
22	guri hus	gurey venstrehendt person	guro klargjort sitteplass på kamel	guryo hus (fl tall)
23	jiiran nabo	jiirar/dooliyo mus/rotter	birjiir musefelle	jikaar motargument
24	wargeys avis	warasho legge tøy/varer utover	wareeg å snurre rundt	wargeysyo aviser
25	wadne hjerter	wadneyaal hjerter	walaalo søsken	waddooyin gater

² I følge Zorc og Osman er dette et substantiv som bøyes etter mønster der en dobler konsonanten i utlyd og setter til –o (n2-m/ f-cmp), dersom konsonanten kan dobles. Det ser ut til at noen bøyer ordet på annen måte.

³ I følge Zorc og Osman er dette et substantiv som bøyes etter mønster der en dobler konsonanten i utlyd og setter til –o (n2-m). Det ser ut til å være variasjoner også her.

26	balanbaalis sommerfugl	bakayleyaal ⁴ kaniner	bakayle kanin	baakooyin pakker
27	digsiyo fluer	digsiyaal ⁵ gryter	digsi gryte	diiq hane
28	qasriyo borger	qatin tid mellom måltidene	qasri borg	qatan fastende, det å ikke ha spist
29	yaxaasyaal/ yaxaasyo krokodiller	yaxyax å være sky	yaxaas krokodille	yamyam pratemaker
30	kallun/ mallaay fisk	kamuun spisskummen/ spisskarve	kanaal kanal (på TV)	kalluunsade fisker
31	feeno gnage (av beinet)	feerasho å gre	feero kaawiyad strykejern	feeroyin kaawiyado strykejern
32	saabuun såpe	saamaan/saabaan møbler	saacad tid, time	saafnan å være skåret tynt
33	hillaac lyn	hilmaan glemme/ forsnakke seg	hilib kjøtt	hillaacyo lyn (flertall)

Delprøve 3. Layliska tijaabada/kutababarashada ah (Nære på)

1. Yuu ahaa Dixi?

- ☒ - eey
- ☐ - gabar
- ☐ - warshadle

2. Maxuu u yiri milkiilaha (ninka iska leh) Dixi waa lagu jiiri doonaa?

- ☐ - Jid baabuur ayaa ag maray meesha uu Dixi deganaa.
- ☐ - Dixi waxay ka daba ordi jiray baabuurta waana ku qaylin jirtay.
- ☒ - Dixi waxay ka daba ordi jirtay kubbaddaha iyadoon ka fakirin.

⁴ I følge Zorc og Osman er dette et substantiv som bøyes etter mønster der en føyer -yaal til ordet (n7-m) eller der en legger til -oyin (n6-m), altså variasjon.

⁵ I følge Zorc og Osman er dette et substantiv som kan bøyes etter flere mønstre: enten ved å legge til -yo, (n2a -m) eller -yaal (n7-m) , eller som en uregelmessig bøyning for et arabisk lånord, dusuud (n8-m).

3. Maxay samaysay Dixi socdaalkii?

- ☐ - Waxay ku qubaysatay biyo
- ☒ - Waxay sii daysay kubbaddii
- ☐ - waxay la ciyaaraysay gabdhahoo idil

4. Maxaa loo waayey Dixi?

- ☒ - Waxay raadinaysey kubbad
- ☐ - Dad kale ayey gurigga u raacday
- ☐ - Gurigga ayey aadey si ay cunto u soo cunto

5. Xaggee Dixi aadey?

- ☒ - Waxay taagneyd buur geeskeed (dacalkeed)
- ☐ - Waxay taagneyd dhagax weyn gadaashiis
- ☐ - Waxay joogtay magaaladda dhinaceeda kale

6. Maxay Amal ugu yeereen saaxiibadeed?

- ☐ -Waxay ugu yeereen si ay gurigga ugu dhaqsadaan
- ☐ -Waxay ugu yeereen si ay Amal kor ugu timaado
- ☐ -Waxay ugu yeereen, waxa imaanayey roob

7. Waa maxay sababta ay Amal u fadhiday oo u sugeysay?

- ☐ -Way xanuunsatay (liidatay) oo ma socon karayn
- ☐ -Way daalanayd kadib markay in mudo ah wax raadinaysay (baadigoobaysay)
- ☒ -Waxay illaalinaysay Dixi

8. Maxay sameeyeen dabdemislayaashu?

- ☐ -Waxay demiyeen dab qatar ah
- ☒ -Hoos bay u degeen oo soo bixiyeen Dixi
- ☐ -Doonbay nadiifinayeen

9. Waa maxay sababta aanay Amal hooyadeed u doonayn inay

Dixi ugu tuurto kubbaddo?

- ☐ -Hooyaddu waxay necbaysatay ciyaarta
- ☒ -Hooyaddu waxay ka fakareysay waxa dhici karaya
- ☐ -Hooyaddu ma haysan kubbaddo badan

10. Waa maxay sababta ay Amal hooyadeed u dubtay buskudka?

- ☐ -Amal ayaa lahayd maalintii dhalashadeeda
- ☐ -Dixi ayaa lahayd maalintii dhalashadeeda
- ☒ -Hooyaddu waxay u mahad celinaysay dabdemislayaasha

Fortellingen og svarene oversatt til norsk

Nære på

"Dixi, en vakker dag kommer du til å bli overkjørt," sa Olav. Olav var eieren til Dixi og faren til Ane. Dixi elsket å fange det som mennesker kastet til henne. Det kunne være pinner, kongler, eller aller helst, små tennisballer. Når hun løp etter ballene, glemte hun alt.

"Takk, Dixi, ikke rør ballen! Husk hva pappa sa!" sa Ane. Ane gikk tur med Dixi og to venninner et sted det var veldig bratt. Dixi slapp ballen som trillet nedover stien de gikk på.

Plutselig var Dixi vekk. Ane hørte noen rare hyl. "Det er best å se etter," sa hun til venninnene sine. Dixi var ikke å se, men lydene kom fra en skråning. Ane holdt seg fast i steiner og røtter mens hun klatret forsiktig nedover mot lydene. Der, på en liten

Les videre

Ane satte seg ned ved siden av Dixi på berghylla. Hun var svimmel og kvalm. Ville hun greie å klatre tilbake, mens hun dro Dixi med seg? Tenk om begge to falt ned! Under dem var det førti meter rett ned til elva. Over dem var det to meter løs luft før hun kunne se bakken der stien gikk. Den eneste veien tilbake var skråningen med løs grus der Ane hadde klatret ned. Men der turde ikke Dixi gå.

"Ane, vær så snill, kom opp, igjen!" ropte venninnene. "Vi prøver å få tak i hjelp!" Venninnene gikk, mens Ane satte seg ved stien. Nå kunne hun såvidt se Dixi hver gang Dixi gikk bort til kanten av berghylla. Ane skalv.

Les videre

Etter førte minutter kom det fire voksne brannmenn. "Hvor er hunden?" spurte de. "Går det an å komme ned til den?" - "Ja, det går for mennesker," sa Ane. En av brannmennene klatret ned og bant et tau rundt halsbåndet til Dixi. Dixi var ikke morsk, som hun pleide, når hun traff fremmede. Men hun turde fortsatt ikke gå opp der Ane hadde klatret. Så hun ble løftet rett opp i halsbåndet. "Tusen, tusen takk!" sa jentene til brannmennene.

Etter dette ville moren til Ane ikke lenger kaste tennisballer til Dixi. Men til brannmennene laget hun kringle.

Spørsmål med fasit på norsk

1. Hvem var Dixi?

- ☒ - en hund
- ☐ - en jente
- ☐ - en fabrikkeier

2. Hvorfor sa eieren at Dixi kom til å bli overkjørt?

- ☐ Det var en motorvei der Dixi bodde
- ☐ Dixi pleide å løpe etter biler og bjeffe
- ☒ Dixi løp etter baller uten å tenke

3. Hva måtte Dixi gjøre på turen?

- ☐ Hun måtte bade i et vann
- ☒ Hun måtte gi fra seg en ball
- ☐ Hun måtte leke med alle jentene

4. Hvorfor forsvant Dixi?

- ☒ Hun ville finne en ball
- ☐ Hun fulgt med noen andre hjem
- ☐ Hun gikk hjem for å spise

5. Hvor var Dixi blitt av?

- ☒ Hun sto på en berghylle over et stup
- ☐ Hun sto bak en stor stein
- ☐ Hun var på den andre siden av byen

6. Hva ropte venninnene til Ane?

- ☐ De ropte at de måtte forte seg hjem
- ☒ De ropte at Una skulle komme opp til dem
- ☐ De ropte at det kom til å begynne å regne

7. Hvorfor ble Ane sittende og vente?

- ☐ Hun var dårlig og greide ikke gå
- ☐ Hun var sliten etter å lete så lenge
- ☒ Hun ville passe på Dixi

8. Hva gjorde brannmennene?

- ☐ De slokket en farlig brann
- ☒ De klatret ned og hentet Dixi
- ☐ De pusset båt

9. Hvorfor ville ikke moren til Ane kaste baller til Dixi?

- ☐ Moren var lei av å leke
- ☒ Moren tenkte på det som kunne skje
- ☐ Moren hadde ikke flere baller

10. Hvorfor bakte moren til Ane kringle (kake)?

- ☐ Ane hadde fødselsdag
- ☐ Dixi hadde fødselsdag
- ☒ Moren ville takke brannmennene

Delprøve 5: Dariiqa dugsiga/iskuulka Deeqa (Deeqas skolevei)

Dette er teksten på norsk: Les oppgavene og tegn slik det står!

1. Dette er en fortelling om Deeqa som skal til skolen. Hun bor i en høyblokk. Tegn en ring rundt blokka hun bor i!
2. Pappa og Deeqa skal ha følge en del av veien. Først skal lillesøster leveres i barnehagen. Lag en pil fra blokka til barnehagen!
3. Så skal Deeqa og Pappa låne en bok på biblioteket. Lag en pil fra barnehagen til biblioteket!
4. Pappa har lovet å kjøpe en ball til Deeqa på kjøpesenteret/butikken. Lag en pil fra biblioteket til kjøpesenteret/butikken!
5. Så går Pappa til bussholdeplassen for han skal ta bussen til byen. Lag en pil fra kjøpesenteret til bussholdeplassen!
6. Deeqa skal nå ha følge med Maryam som går i samme klasse. Maryam bor i huset ved siden av posthuset. Tegn en pil fra kjøpesenteret/butikken til huset.
7. Jentene kommer til gangfeltet ved siden av det store treet og ser at det har vært en trafikkulykke. Tegn en pil fra huset til Maryam til det store treet ved siden av fotgjengerfeltet.
8. Det kommer både en sykebil og en politibil til fotgjengerfeltet, fordi en mann var påkjørt. Tegn en pil fra politistasjonen til fotgjengerfeltet.
9. Mannen blir kjørt til sykehuset. Tegn en pil fra fotgjengerfeltet til sykehuset.
10. Mamma kommer løpende fordi hun har hørt sykebilen. Tegn en pil fra blokka til det store treet ved fotgjengerfeltet.
11. Så følger Mamma jentene til skolen. Tegn en pil fra treet ved siden av fotgjengerfeltet og til skolen.

Individuelt registreringsskjema for 4.-5. trinn (Foom diiwaangelin)

Navn (magac): Trinn (Heer):

Delprøver (Qayb imtixaano/ imtixaano)	Antall oppgaver (# Layliska)	Bekymringsgrense 4. eller 5. trinn (Xuduudaha hoose)	Elevenes skåre
Ord til bilde (Isla- doonashada ereyga iyo sawirka)	33	11 - 15	
Bilde til ord (Isla doonashada sawirka iyo ereyga)	33	9 -12	
Nære på (Layliska tijaabada/kutababar ashada ah)	10	(1)	
Deeqas skolevei (Dariiqqa dugsiga/ iskuulka Deeqa)	11	1	
Elevenes vurdering (Qiimeynta ka- shaqaynta xidhmada imtixaanka)			

Momentene for vurdering av elevteksten i delprøve 4: Qoridda sii-socoshada sheeko (Fortsettelsesfortellingen)⁶

Mening	Mengde	Form
Bruk av konteksten som er gitt?	Mange og forskjellige ord?	Bøyningsformer: avanserte eller som forventet?
Forståelig og sammenhengende tekst?	Bruk av sammenligninger og bilder (metaforer)?	Rettskriving, ortografi: avansert eller som forventet?
Fortellerstruktur: forløp, klimaks og avslutning?	Detaljerte beskrivelser?	
Bruk av gitte nøkkelgjenstander (ring, saks, fløyte)?	Noen relativt sammen-satte/komplekse setninger?	
Fantasi og kreativitet?		

Kommentar:

⁶ Tabellen står også på side 25 med oversettelse til somali. Her står det i tillegg en utdypning av hva som menes med mening, omfang (mengde) og form.

Registreringsskjema for en elevgruppe, 4.-5. trinn (Foom diiwaangelin)[illegible]

Litteraturreferanser (Suugaaan/maraajic)

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ligger under Høgskolen i Oslo og Akershus
www.hioa.no/nafo

Her ligger også en lenke til Tema morsmål: <http://morsmal.no/index.php/no/>

- som igjen har en lenke til LEXIN: <http://decentius.aksis.uib.no/lexin.html>

Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) ligger under Universitetet i Stavanger
www.uis.no

Utdanningsdirektoratet har nettside: www.udir.no

Litteratur

Kartlegging av leseferdighet 2.klasse. Læringssenteret 2001.

Kartlegging av leseferdighet 3.klasse. Læringssenteret 1997.

Kartlegging av leseferdighet. Lærerveiledning for 2.klasse. Lærerveiledning for 3.klasse. Idéhefte for 2. og 3. klasse. Læringssenteret 2001.

Bøyesen, L. 1999: En kort oversikt over albansk, arabisk, somali, tyrkisk, urdu og vietnamesisk. I: Hauge, A. M.: *Lærerveiledning småskolen*. Generell del. Norsk som andrespråk for språklige minoriteter. Oslo: Cappelen.

Bøyesen, L. 2001: Tosprogede elever og dysleksi. *Nyt om ordblindhet* nr. 29 desember 2001. Artikkel på <http://www.dvo.dk/> under lenken: Hva laver vi og så: Nyhedsbrev.

Bøyesen, L. 2003: *Lesing på to språk. En undersøkelse av tyrkisk-norske grunnskoleelevers lesing det siste året av mellomtrinnet*. HiO rapport 2003 nr 24

Bøyesen, L. 2004. Begynneropplæring i lesing og skriving for minoritetselever. Noa-nett, Cappelen;
<http://noa.cappelen.no/>

Bøyesen, L. 2005: Lese- og skriveopplæring når norsk er andrespråk. I: Leik og Læring. Grunnleggjande lese- og skriveopplæring på 1. trinn. Lesesenteret. Universitetet i Stavanger.

Bøyesen, L. 2006a: Flerspråklighet och läs- och skrivsvårigheter. I: Bjar, L. (red.): *Det hänger på språket! Lärande och utveckling i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Bøyesen, L. 2006b: Kartlegging og utredning - sikring eller marginalisering? I: Brock-Utne, B og Bøyesen, L (red.): *Å greie seg i utdanningssystemet i nord og i sør. Innføring i flerkulturell og komparativ pedagogikk samt området utdanning – utvikling*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bøyesen, L. 2008b: Lesing og leseproblemer innen forskjellige ortografier. Kartlegging og vurdering av flerspråklige elever. I: *NOA norsk som andrespråk*, Vol 23, nr 1. Oslo: Novus.

Bøyesen, L. 2008c: Systematisk lærersamarbeid om fagopplæring og lese- og skriveopplæring. I: Aamodt, Sigrun og Hauge, An-Magritt: *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bøyesen, L 2009: *Mangfold i språk og tekst. Leseopplæring i et flerspråklig perspektiv*. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger og Utdanningsdirektoratet.

Bøyesen, L. 2013. Lesing og tekst – samarbeid mellom foreldre og skole. I: Aamodt, S. og Hauge, A.M: *Snakk med oss. Samarbeid mellom foreldre, barnehage og skole i et flerkulturelt perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Ehri, L. 1998: Research on reading to read and spell: A personal-historical perspective. *Scientific studies of reading*, 2 (2), 97-114.

Elbro, C. 1990: *Differences in Dyslexia*. Copenhagen: Munksgaard.

- Geva, E. og Siegel, L. S. 2000: Orthographic and cognitive factors in the concurrent development of basic reading skills in two languages. I: *Reading and Writing. An interdisciplinary journal*. Vol 12. Dordrecht: Kluwer. s. 1-30.
- Hauge, AM: 2004: *Den felleskulturelle skolen*. Om arbeid i språklig og kulturelt mangfold. Universitetsforlaget.
- Høien, T. 1999: *Theories of Deficits in Dyslexia*. I: Lundberg, I., Tønnesen, F. E. og Austad, I. (red): *Dyslexia: Advances in Theory and Practice*. Neuropsychology and Cognition. Vol 16. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Høien, T. og Lundberg, I. (red) 2000: *Dyslexia: From Theory to Intervention*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Lieberman, A. M. 1997: How Theories of Speech Affect Research in Reading and Writing. I: Blachman, B. A. (red): *Foundations of Reading Acquisition and Dyslexia*. Implications for Early Intervention. N. J: Lawrence Erlbaum Ass.
- Oftedal, M. P. 2000: Diagnostisering av ordavkodingsvansker: En prosessanalytisk tilnærming. Avhandling fremlagt for dr. philos-graden ved Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Snowling, M. og Nation, K. 1997: Language, Phonology and Learning to Read. I: Snowling, M. og Hulme, C. (red): *Dyslexia: Biology, Cognition and Intervention*. London: Whurr.
- For å komme til Opplæringsloven, kan en gå inn på nettsiden til Utdanningsdepartementet: <http://odin.dep.no/ufd/> Derfra går en videre til lenken Regelverk (på venstre side) som gir en lenke til Lovdata under oversikten UFDs lover.
- Zorc, David og Osman Madina M, 1993: *Somali –English Dictionary with English Index*. Kensington MD, USA, Dunwoody press, third edition.